

OLÁH JÁNOS

Közel

(részlet)

Az utca olyan, mintha nagyon hiányozna belőle valami, teljesen egyedül lépdelek a vadul csikorgó salakon. Lóbálom kezemben a vödört, vízért megyek. Visszacöngenek a fülemben anyám szavai: „Most ereggy! Most nem gyün semmi!” Nagy izgalomban megfélekedett magáról, azért mondta csak így, ilyen parasztosan, amiről pedig egyébként régen leszoktatta már a városi környezetet. Szorosan a fal mellett haladok, mintha így biztonságosabb volna. Megnyikordul a vödör drótozott füle. Fölkapom a fejemet. A túlságos csönd és a szokatlan mozdulatlanság a legkisebb mozgást, a leghalkabb zajt is óriásivá nagyítja. A látóhatár tiszta, egyelőre még a képzelet sem bolygatja meg, az elkalandozó tekintet nyugodtan visszatérhet önmagához. A zengő, sárga fény egészen a porusaimig hatol, megmutatja a falon a meszelés szemcsés szerkezetét is, és mindent, ami nagyítófényvel beragyogott utamat körülveszi. A szél homokot hord a szemembe. Olyan meleg van, mintha nyár volna, és talán ettől, talán valami mástól nagyon nehezemre esnek a mozdulatok. A fal is túlságosan közel van, de nem tudok elszakadni tőle, különösen így, hogy nem akarok. Bármikor megérinthezem, és ez az érdes közelség jólesik. Újra a vödör zörgését figyelem, és a lépéseim alatt csikorgó salak zaját. Mindezt le kell győznöm, hogy haladhassak, de nem jelent semmi erőfeszítést, mintha magától történne, olyan.

Mintha csupán a gyomrom remegését akarnám csillapítani, rádőlök az öntöttvas-fogantyúra, és szoroson hozzápréselem magamat. A víz hirtelen indul meg, vad, fehér sugárban szakad ki a csőből, csapódik a vödör kopott zománcú, fekete vedlésekkel tarkított, vízkövesen sárgálló fenekére. A színtelen elem önmagába gabalyodva szikrázik, zúg, forog, lobog, tűnik el és tolakszik fölfelé, szétfut, befolyja a vödör oldalát, a lábamra fröcsög, de ahogy meggyűlik, lecsillapul, és egyre szelídebben nyeli el a csapból előlövő fehér vízsugarat. Már csak halk morgást hallani a mélyből, a kiteljesedő tükör alatt. Elengedem a vasfogantyút, a csap eláll, a zubogás abbamarad. A rozsdafoltok sötétje úgy lebeg, hullámzik a víz átetsző rétege alatt, ahogyan a hullott levelek hányódnak a szélben.

Megmarkolom a vödör fogantyúját, kezemet a csípőmnek támasztva, teljes erőmet megfeszítve tudom csak fölemelni. Túl sok vizet engedtem bele, így aztán nehezebb, mint amire számítottam. Leteszem, kilötyögtetek egy keveset belőle. Újra nekifeszülök, fölemelem, de nem érzem, hogy most könnyebb volna. Mindegy, azért elindulok. Csak megbirkózom a feladattal, gondolom, hiszen nem először teszem. A felsőkarom szorosán a testemhez préselődik, a könnyökömet a csípőmhöz feszítem, hogy a vödört el tudjam tartani magamtól, és ne akadályozzon a járásban, de egészen nem sikerül megvalósítani a szándékomat, a vödör a lépések okozta kilengésektől neki-nekiütődik a lábam szárának, a combomnak, néha a víz is kilöttyen, szétfolyik a bőrömmön, és hideg érintésével gyógyítóan takarja be a karcolások, horzsolások okozta fájdalompontokat.

Alig teszek meg pár lépést, egész testemet görcsberántja a fáradtság. Pihenek, kezet cserélek, aztán újra nekifeszülök a föladatnak. Semmi másra nem tudok figyelni, csak arra, hogy kitartsak, valahogyan beoszsam vésszenen fogyatkozó erőmet. Nem vagyok elégedett magammal. Azért bizakodni kezdek, már csak pár lépés az emelkedő, csak odáig tartsak ki, lefelé könnyebb lesz. Na végre, sóhajtok föl. Leteszem a vödört egy kis megérdemelt pihenőre, és megkönnyebbülten fújom ki magamból a levegőt.

Most, hogy megszabadultam az erőfeszítés nyűgétől, az egész engem megtagadó világ nem várt őszinteséggel tárul ki előttem: a kihalt utca, a mély, ásító csönd, az őszi napsütés nagyítóüvege alatt reszkető házfalak, a hazafelé vezető salakos út repedései, rovátkái; mintha e különleges pillanatban kínálná föl számomra a megbocsátást. Inkább újra elindulok, mintsem hogy kiszolgáltassam magamat a tétlen szembenézés kiszámíthatatlan következményeinek. A lejtőn minden könnyebb, de jobban is kell vigyáznom. Ha lehet, még fokozottabb igyekezettel, feszültebb figyelemmel kell birkóznom, mint ahogyan eddig tettem, a súllyal és a távolsággal.

Valahol itt, erőfeszítéseim legelvakultabb pillanatában ér a fölismerés: menekülj! Talán egyenesen a napsütésből, a szélből, a megszaggatott égboltból csapódnak elő, dörrennek föl a lövések? Semmi mozgás, semmi hang nem előzte meg őket. Porzik körülöttem a vakolat, tégladarabok, mészszilánkok hullnak a bőrömrre, azt se tudom biztosan, eltaláltak-e vagy sem, élek-e még, vagy meghaltam már. Lassan-lassan az egész utca egyetlen torkolatú árnyékaltan

fényességébe csúszik. A szemvillanás töredéke alatt megy végbe mindez, talán csak egyszerű érzéksalódás eredményeképpen, a következményei mégis beláthatatlanok.

A legrosszabb helyen, a salakdomb déli hajlatán állok, ahol semmi nem nyújt védelmet, nem rejt el a hirtelen fölindult tankok előreszegeződő géppuskacsöveinek irányzéka elöl, még akkor se, ha lehasalnék. A vödört eldobtam ugyan, de a cipelés nyűgétől megszabadultan még védtelenebbnek érzem magamat, mint annak előtte, a súly terhe alatt. Tehetetlenül nézem, ahogyan a fölborult vödörből ömleni kezd a víz, utat keres magának, majd a lejtő irányában széthabzik, és elnyelődik a száraz salakon. Érdekes, hogy most, a legalkalmatlanabb időben is sajnálni tudom a kárbavesztett fáradságot. A valószerűtlenül összetorlódott szándékok és emlékképek halmazából csak áttételesen, akár egy csalóka káprázat sugárzik felém a veszély érzete. Mintha egyenesen a talpam alól zúdulna föl, úgy rázza már az utcát a tankok dübörgése. A hang szinte érzékelhetetlen, annyira erős. Az egyik érzék hirtelen túlterhelése mintha megzavarná a másikat is, látási zavarokkal küszködöm, sötétség önt el körülöttem mindent, és csak nehezen vagyok képes mögéje látni. A bizonytalantól rúgom el magamat, már-már a semmibe.

Egy sorozat éppen előttem metszi le az ablakpárkányt, a vakolat szilánkjai az arcomba csapódnak. Szemtől szemben a fekete lyuk, és körülötte a torcolattűz penésze olyan élesen rajzolódik ki, mintha látnám, vagy talán még annál is élesebben. Mintha egyetlen hatalmas áramütés rázná, úgy remeg az utca, a házfalak, az ablakok, a kapuk, a kerítések, a cseréptetők s maga az útburkolat is, és mint nyári forróságban a betonút fölött, úgy vibrál a levegő is. Fejem a zárt kapunak koppan, kezem a kilincse tapad, elkéstem, zörgetni, segítségért kiabálni nincs erőm. A megcsukló térd földre buktat.

A kezem továbbra is a kilincset markolja, de elenyedve lassan leválik róla. Utolsó erőmet fölemészítve körömöt a repedezett, világossárga festékrétegbe vájom. A festékszemszék szilánkjai becsúsznak a köröm alá, akár a szálla, de a fájdalom érzete most el se jut a tudatomig, valahol, már az út kezdetén elenyészik. Az izmaim, úgy látszik, azért még engedelmeskednek az akaratomnak, tehát még élek. A fölébredő örömet azonban elnyomja bennem a következő sorozat hideglelés előcsöndje, szinte halom, ahogyan meghasítja a levegőt, és felém zuhan.

Számolj le mindennel, számolj le, számolj le! Az ismétlődés örvénye végtelen körforgásba kergeti a gazdátlan szavakat. Messzi, fekete vonzás nyílik meg előttem, és én kiszámíthatatlanul szédelgek feléje. A végső rémület kábulatában elhatároztam, megzörgetem a kaput, de hogy valóban megtettem-e, arra már nem emlékszem, érzékeim nem képesek kitörni a körém települt sötétség csapdájából. Amikor újra látni kezdek, a boltozatos kapualj sárga keramitkockákról visszafénylő világítása önt el először. Az udvar felől érkezik. Sohase láttam még ilyen közlőről és ilyen hétköznapian, csakis a leselkedés szorongásával átítatva.

A felsőkaromat erős kéz szorítja meg, és visz, vonszol magával. Kovács tanár úr! Nem szólok, de hálás tekintetem a tekintetébe kapcsolódik. Rábízom magamat. Pincelejáró lépcsőfokain botladozunk alá. A lövések, a dübörgés itt tompa morajjá szelődül, éppencsak hallom őket. A nyirkos sötétben zsúfoltság fogad, lökdösődés, köhögés, szuszogás, a menekültek fészkelődve igyekeznek kiszorítani egymást a védett, falmelléki helyekről. Középen kell maradnom, hátamban az örökké leselkedő bizonytalansággal. Lassan a pince sötétjén is átderengenek a körvonalak, az alakok, az arcok. Valahol, egy félreeső zugban helyet is találok magamnak. A fehér téglafalon vastagon virágozik a salétrom. A nedves földből a temető nyírka szaglik. A fél-jelenlét lázával telített képek egyszerre vannak távol tőlem és közel hozzám, mint az alkonyi nap által vörösre színezett, föl szálló por.

Az arcomon, a karomon megfeszül a fölszáradt izzadság páncélja. Mindkét tenyerem a nyirkos téglafalra tapad. Pókháló gubanca ragad a bőrömrre. Valaki kinyitja az ajtót. Az ajtónyíláson át acélszürkén zuhan felénk a darab ég. A nemrég napsütéstől világított felhők fény-árny káprázata eltűnt nyomtalanul, a háttér, amely előtt a dohánylevélszínű arc felém fordul, rideg és semleges. Az arcon ideges pókhálóránccok rezegnek. A megmentőm Kovács tanár úr, a Bodorra lesújtó véres ökölcsapás tanúja, igen, ő az. Nem szól hozzám, barátságosan megveregeti a vállamat, és ez a mozdulat többet jelent számomra a legékezebb szavaknál is. Csaknem elsírom magamat. Mitől lett hirtelen ilyen ráncos és öreg, aki tegnap még derült volt és fiatal? Talán a megvilágítás teszi?

– Elmentek! – adja hírül egy izgatott kiáltás.

– Tényleg? Hát akkor... Gyerünk! Mit totójázik maga ott elől!

– Nyugalom, nem egyedül van, szomszéd! – Lassan, tapogatózva, miközben minduntalan visszataszítanak, jutok el a lépcsőig, az ajtónyílás közvetlen közelébe. A fény az arcomra csorog, fölemel magához, ha akarom, ha nem. Mohón nézek szembe vele. Mire várok? Talán, hogy átöleljen? A káprázat, amit e várt, de mégis túl hirtelennek érzett találkozás előidéző, a fekete és a vörös sokezer árnyalatából áll össze, és ezeknek az árnyalatoknak mintha jelentésük volna, aztán elhalványodnak, egymásba mosódnak, mintha mégse. Elengednek, és én lassan kibontakozva vonzásukból fölbotorkálok a lépcsőn egy – a fejem fölött elhangzó – beszélgetés mondatfoszlányainak kíséretében.

– Tegnap lőtték agyon.

– Kit?

– A feleségét – hallom a rekedt, elfúló hangot. Fölnezek. Egy kezét látok, amelynek mutatóujja előre-szegeződik, a pincefölgáróban segédkező Kovács tanár úrra.

– Ne mondja!

– Akár mondom, akár nem, megtörtént.

– Szegény. Itt maradt egyedül, négy gyerekkel.

– Szörnyű még elgondolni is.

– Hogyan történt?

– Vízért ment.

– Vízért?

– Vagy a közértbe, nem is tudom. Miért olyan fontos ez?

– Nem fontos, csak nem értem. Mit ártott nekik az a szegény asszony?

– Ártatlan, nem ártatlan, azt hiszi, érdekel ez valakit ilyenkor?

– Tudom, hogy nem. Hiszen máskor se. De akár-hogyan is tudom, mégse értem. Miért? Mondja meg valaki végre, hogy miért?

– Ráadásul robbanógolyóval lőttek.

– Micsodával?

– Robbanógolyóval.

– Az meg mi?

– Maga nem volt katona?

– Nem, hála Istennek. Le vagyok százalékolva.

– Hát az olyan lövedék, hogy ha belemegy a húsba, netalántán csontot ér, azonnal szétrobban.

– Én az ENSZ helyében megtiltanám az ilyesmit.

– Meg is van tiltva, de hiába.

– Gazemberek.

– Jól mondja.

– Szétfröccsent az agyveleje szegénynek, és odamázolódott a köre. A közért lépcsőjére. Még most is

látszik. Nem lehetett nyom nélkül letakarítani se. – Fáj a fejem. Szeretnék semmit nem érteni abból, amit hallottam, semmit, de semmit. Amit mégis meg kellett érteni, elhinni azt se akarom. A vödör vízre gondolok, talán mert ő is vízért ment szegény. Bár lehet, hogy nem, kenyérért állt sorban a közért előtt. De hát mit számít ez? Semmit. Semmi nem számít semmit.

A sárga viaszfényben fürdő kapubolt kopogásából most kifelé megyek. Lehajtom a fejemet, a kövezeten tükröződő arcom visszfénye vibrálva néz szembe velem, mintha sose láttam volna, annyira idegen. Idegen vagyok. Mintha valaki orvul kést döfött volna a hátamba, úgy hasít belém a fölismerés. Bármennyire is lehetetlennek szeretném érezni az esélyét annak, hogy mindent elveszítsek, a kijózanító tudás könyörtelenül figyelmeztet rá, ilyen közel még sohasem voltam hozzá.

Mindezt az a pillanat tudatosítja bennem, amelyben kilépek az utcára, vissza a tett helyszínére, amelyet pedig olyannyira szerettem volna elkerülni. Becsapódik hátam mögött a kapu. Visszahőkölök a látványtól, amely éppen azért szokatlan, mert minden porcikáját unásig ismerem. Hátamat nekitámasztom a napsütötte, meleg kapuszárnynak. Csönd van, béke és üresség. A fény, mintha nem a napból jönne, hanem a tárgyakból szivárogna elő, minden tele van vele, és nem vet árnyékot mégsem. Túlságosan hihetetlen mindez ahhoz, hogy örüljek neki. Nem érzem semminek se a súlyát, a mozgás mégis nehezemre esik. A ragyogás csalóka méze mintha belém fojtaná a lélegzetet, átcsapnak rajtam a légszomj hullámai. A különös körülmények beláthatatlanná tágítják az észlelés körét, amelynek mélyén a felejtés kútja gyűrűzik.

A dübörgés, ami nemrég a gyomromat rázta, a sejtjeim mélyéig hatolt, most fölidézhetszerűen semmivé vált. Tenyeremet a hátam mögé rejtem, s rátapasztom a repedezett festékfelületre. Miért ebben a halálközeli, ismerős tapintásban keresem a biztonságot, ezt magam sem értem. Szemtől szemben az utca fényben lüktető tárgyaival, innen, a salakdomb tetejéről belátok mindent. Pár lépésre tőlem, szinte a lábam előtt, ott fekszik a fölborult vödör, csaknem úgy, ahogyan hagytam.

A házfalak üveges fénye hidegen pislákol, most még képes megdelejezni engem is, de érzem, bármikor kialhat. A levegő tömör anyagként feszül neki minden oldalról a bőrömmnek, mintha egyenesen be-

lém akarna hatolni. Elszigetel a világtól, mégis az egyetlen kapocs köztem és a világ között. Meg se próbálok szabadulni, hiszen tudom, hogy úgysem sikerülne. A belenyugvás a legjobb orvosság, amikor elfogadom, akkor megmutatja lakható arcát ez az állapot is. Úgy érzem, ha akarnám, el is hagyhatnám most már, szabadon engedne. Kezem lecsúszik a repedezett festéknyomokról. Megpróbálok kissé eltávolodni őrhelyemtől, ekkor veszem csak észre a vakolatban a golyónyomokat, amelyek éppen csípőmagasságban éktelenkednek a falban. Ha Kovács tanár úr nem ránt be a kapualjba, elkerülhettem volna őket? Talán hason kúszva, gondolom, ha a lövész nem állítja közben lejjebb az irányzékot. De hát miért ne állította volna? Meglep, mennyire hideg fejfel, és csakis így vagyok képes mérlegelni a halál és az életbenmaradás esélyeit. Visszalépek, megérintem az egyik golyónyomot, az elporlott vakolat kéretlen bőségben kezd peregni belőle, mintha sohase akarna elállni.

Cipőm közben véletlenül a vödörhöz koccan. Már majdnem lehajoltam, hogy fölvegyem, valami az utolsó pillanatban mégis meggátol abban, hogy engedelmeskedjem az önkéntelen készítésnek. Tanácsaltanul állok a vödör fölött félbehagyott mozdulatom fogságában. A bőröm remegése, a pupillám vibrálása még onnan maradt vissza, a sorozatot kísérő, természetellenes állapotból, most, ebben a pillanatban már semmi nem indokolja jelenlétüket, mégsem akar egyikük sem elmúlni. Hiába történt meg, nem vagyok, nem lehetek egészen biztos abban, hogy megmenekültem. Tekintetem a sárga falra esik. A nyugtalan fölszín megnyílik előttem, mintha igazolni akarná balsejtelmemet. A szédülés hullámhátán bukdácsolok. Nem ismerem magamra, annyira könnyelműen szédülök bele ebbe a kalandba. Ha módomban volna másként cselekedni, mint cselekszem, mi várna akkor, ezt forgatom a fejemben, de választ, mint ahogyan az természetes is, nem találok rá.

A tárgyak sivár jelenléte legalább olyan nyomasztó, mint amilyen akkor volt, amikor odahagytam őket, ha nem nyomasztóbb. Nem ez a jövő csábított akkor, amely most jelenidőnek mutatja magát, és most sem ez a távlat készit emlékezésre, amely mögöttem maradt, tettenérhetetlen mágneses erő taszít vagy vonz valamerre, tulajdonképpen mindegy is, hova, csak el innen, életemnek erről a megátkozott és egy-

szerre megáldott pontjáról. Nyitva a tér, amelynek ígéretes tágassága mindig odaátrol ásít felénk, az el nem érhető, bizonytalan messzeségből. A fal sárga lüktetése átforr az időn, amely most mintha meg is torpant volna egy pillanatra. Egymásnak adnak a megvilágítás folyton változó értékei. Olyan térben létezem, ahová az idő nem képes behatolni. Akár akarom, akár nem, magába vonz, sötét öblébe szippant ez a rejtjeles különlet, amelyben meghalni és élni egyformán nehéz.

Arcomat véresre horzsolja a fal, olyan közel kerültem hozzá. A vödör még mindig ott fekszik előttem, de most már egészen pontosan és részletesen látom is. A szája előtt sötét folt mutatja, hogy merre folyt ki belőle a víz, hol itta föl a száraz, vörös talaj. A vödör oldala lyukas, három golyónyomot számlálok meg, átlátok rajtuk, körülöttük a friss sérülés erejével pattog a zománc, mintha apró tűszúrások esője verné a bőrömet, és ez a pattogzás egyáltalán nem akar abbamaradni. Ennyi idő alatt az összes zománcnak le kellett volna vedleni, de nem ez történt, a vödör fehér hasa csaknem érintetlen, csupán a golyónyomok körül képződtek meg a zománcát vesztett fölszín fekete karikái. Mintha a teljes világ fölszíne pattogzana már, nemcsak a vödör, a falak, a bazalt útburkolat, a tetőcserepek, a fák lombjai a lehetetlent kísértik, ledobva a fölszínüket, fölismerhetetlenül mássá szeretnének válni. Minden látható fölszín fekete foltoktól lesz éktelen. És még ez se minden, a lemenő nap óriás korongján is fekete foltok ütköznek elő. A bőrömet tapogatom, a ruhámat, a létezés legapróbb részleteiben is benne fészkel a vakság átka.

Kívánom is, meg nem is, hogy megtudjam az igazságot, amelyet ismerni terhes, mégis, különösen távol tőle, szívesen teszünk úgy, mintha nem volna az. Próbálok elfordulni, meghátrálni a szembenézés elől, de akkor is ugyanezek a kétségek fogadnak. Most már legalább ezt is tudom. A jelenlet nem ismer kibúvót, hiába szeretné annyira, aki a csapdájában vergődik, de nem ismer könyörületet sem, hiába szeretne visszakerülni búvkörébe az, akit már elejtett, nem engedi. Mindaz, ami nyomtalanul eltűnt, és az is, ami nem, most az óskáoszt vetíti elem, pedig én világoosan szeretnék látni, szeretném azt hinni, nem mindegy, hogyan folytatódik tovább ez a történet, és nem mindegy az sem, hogyan ér véget, amikor véget kell érnie.